

О.С. Гирик, к.е.н.

Львівський інститут банківської справи
Університету банківської справи Національного Банку
України golsemen@gmail.com

В умовах ринкових трансформацій в Україні сформовано систему загальнообов'язкового державного соціального страхування, в якій страховиком виступає держава, яка бере на себе зобов'язання по створенню колективних страхових фондів і виплаті страхового відшкодування.

Згідно із Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р. № 1058-IV у нашій державі запроваджена трирівнева система пенсійного забезпечення. Втім, на сьогодні ефективно функціонує лише перший рівень – солідарний. Так, за даними [4], частка пенсій за рівнями пенсійної системи України складає: 99,97% – солідарна система, 0,03% - система недержавного пенсійного забезпечення і повністю відсутня накопичувальна система.

Хронічний дефіцит бюджету Пенсійного фонду, погіршення демографічної ситуації через старіння населення, зміну його вікової структури, ускладнення економічної ситуації загострили проблему реформування пенсійного забезпечення в Україні.

Невтішний демографічний прогноз свідчить, що в майбутньому постане ризик пенсійних виплат. Уже сьогодні один платник внесків в середньому фінансує 91% пенсії одного пенсіонера, відповідно на 100 платників припадає 91 пенсіонер. Прогнозується, що до 2025 р. це співвідношення сягне 100 до 100, а в 2050 р. – 100 до 125. Таким чином, середня пенсія зменшуватиметься по відношенню до середньої заробітної праці, що поставить під питання забезпеченість пенсії сьогоднішнім працівникам.

На Заході ринок недержавного пенсійного забезпечення активно розвивається і в офіційній документації ЄС до 2020 р. встановлено завдання перейти на нові конструкції пенсійних схем: частка пенсійних виплат солідарної системи повинна знизитися з 84 до 64% [4].

Для функціонування третього рівня пенсійної системи Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003 р. передбачено створення недержавних пенсійних фондів (НПФ), які займаються виключно накопиченням пенсійних внесків вкладників з подальшим управлінням активами та здійсненням пенсійних виплат учасникам [2]. Сформовані кошти за рахунок внесків вкладників є стабільним джерелом інвестиційних ресурсів. При цьому законодавчо передбачений тісний зв'язок між накопичувальними рівнями пенсійної системи, оскільки особам, які

сплачують внески до Накопичувального фонду, надається право по завершенню терміну 11 років перевести їх до будь-якого недержавного пенсійного фонду.

Станом на 30.09.2012 в Державному реєстрі фінансових установ міститься інформація про 96 недержавних пенсійних фондів, 38 адміністраторів НПФ та 579,5 тис. учасників НПФ. Динаміка кількості НПФ та їх учасників у 2005 – 3 кв. 2012 рр. представлена на *рис. 1*.

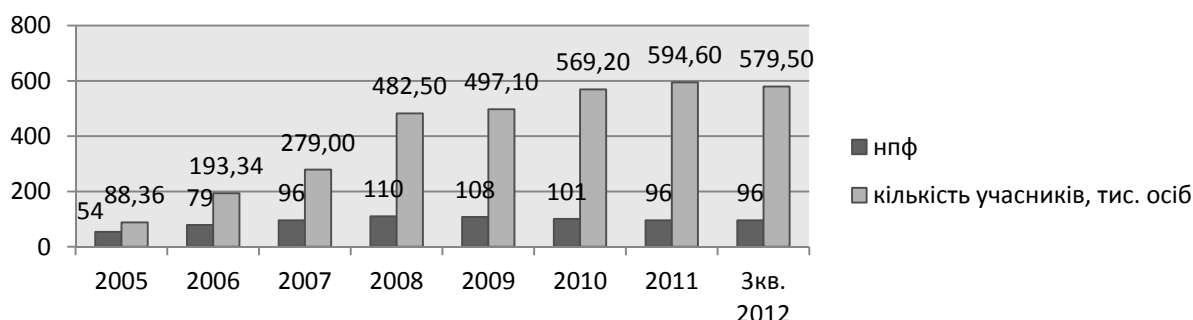

Рис. 1. Динаміка кількості НПФ та кількості учасників НПФ в Україні з 2005 р.

Джерело: Складено за [5].

Аналізуючи систему НПЗ з точки зору кількості функціонуючих НПФ, збільшення кількості її учасників та вкладених коштів, можна зробити висновок, що ситуація є задовільною. Втім, з огляду тривалості реформи та низької питомої частки громадян України, що мають накопичувальний рахунок (3,08% зайнятого населення), ситуація із недержавним пенсійним забезпеченням викликає занепокоєння.

Станом на 30.09.2012 [5] сума пенсійних внесків на одного учасника становить в середньому всього 2153,75 грн/, що складає 0,71% середньої заробітної плати в Україні. Пенсійні активи НПФ на сьогодні порівняно із загальними активами українських банків становлять лиш 0,8 % [1]. У розвинених країнах величина активів різних фінансових посередників є наближеною.

Як було сказано вище, ці заощадження слугують вагомим інвестиційним інструментом економіки. Для НПФ властиво формувати портфель, до якого входять об'єкти інвестування з мінімальним ступенем ризику. Тому особливого значення набуває вибір інвестиційних інструментів, використовуючи які НПФ зможуть забезпечити захист грошових коштів населення від інфляційних процесів і при цьому отримувати визначений приріст капіталу [3]. За результатами трьох кварталів 2012 р. переважними напрямками інвестування пенсійних активів стали депозити в банках (28,2% інвестованих активів), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (25,4%), акції українських емітентів (17,7%), цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (15,3%) [5].

З макроекономічної точки зору нерозвиненість системи недержавних пенсійних фондів позбавляє економіку потужного фінансового ресурсу для інвестування. При цьому йдеться саме про довготривале інвестування.

На нашу думку, для належного функціонування та розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні потрібно:

- розробка і прийняття правових актів, які б забезпечили надійну діяльність недержавних пенсійних фондів;
- організація, планування і здійснення системи заходів державного регулювання діяльності таких фондів;
- запровадження механізму стимулювання вкладників для участі в системі накопичувального пенсійного забезпечення;
- надання додаткових гарантій захисту накопичень для захисту прав вкладників;
- запровадження системи звітності, фінансового обліку та державного контролю у сфері соціального страхування.

Список літератури:

1. Державний комітет статистики України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 9 липня 2003 року № 1057-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua].
3. Кириленко О. П., Козак. Захист пенсійних накопичень у контексті інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів / Кириленко О. П., Козак. // Фінанси України. – 2012. – № 2. – С. 38–49.
4. Пенсійне забезпечення в Україні та світі / І. Ю. Кондрат // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2009.
5. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення у 2012 році / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/npf_3_kv_2012.pdf.